

11. Историческое описание одежды и вооружения российской армии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.listat.ru/index.htm>.

12. Шепелев Л.Е. Титулы, мундиры, ордена в Российской империи / Л.Е. Шепелев. – Л. : Наука, 1991. – 224 с.

13. Пенской В.В. Украинский ландмилицкий корпус / В.В. Пенской // Вопросы истории. – 2000. – № 10. – С. 152.

Малык Е.И. Герб Путивльского ландмилицкого полка

В статье рассматривается история создания герба Путивльского ландмилицкого полка, а также его использование на полковых знаменах и предметах военной амуниции.

Ключевые слова: Путивльский ландмилицкий полк, земельная символика, гербовник, Украинская ландмилиция.

Maluk Ye.I. Coat of arms of Putyvl landmilititsky Regiment

The article discusses the history of Putyvl landmilititsky Regiment, also its use in regimental flags and objects of military ammunition.

Key words: Putyvl landmilititsky Regiment, land marks, armorial, Ukrainian landmilititsiya.

04.03.2015 р.

УДК 930.2:94(477) «1741»

Н.Ю. Матяш

**ДАНІ ПРО ГЛУХІВ ТА ГЛУХІВЩИНУ
XVIII СТ. У НЕДРУКОВАНІЙ ЧАСТИНІ
ЩОДЕННИКА ЯКОВА МАРКОВИЧА (1741 Р.)**

Представлене повідомлення присвячене фрагменту тексту «Денних записок генерального підскарб'я Якова Марковича» за 1741 рік, зокрема інформації, що стосується Глухова та Глухівщини. Дане джерело містить велику кількість важливих фактів для дослідників різних напрямів.

Ключові слова: Яків Маркович, щоденник, Глухівщина, Генеральна військова канцелярія, джерело.

Яків Маркович вів хроніку свого життя протягом півстоліття – з 1716 по 1767 рр. Упродовж перших 7 років (1716–1723) записи були досить лаконічними, тобто автор наводив короткі підсумки кожного року. Однак, починаючи з березня 1723 р., Маркович детально записував події кожного дня, причому будь-якого характеру – від буденного до духовного.

Перед викладенням основного змісту статті варто сказати кілька слів про самого автора. Яків Андрійович Маркович народився 7 жовтня 1696 р. у місті Прилуки в сім'ї знатного військового товариша Андрія Марковича [1, 87]. Яків навчався у Києво-Могилянській академії (закінчив 1713 року), був улюбленим учнем Феофана Прокоповича, який прогнозував йому блискучу богословську кар'єру. Однак Маркович обрав матеріально вигідніший шлях – був бунчуковим товаришем, полковником лубенським. Незважаючи

на це, Яків Андрійович не забував свого вчителя, регулярно переписувався з ним [2].

Я.А. Маркович був надзвичайно освіченою людиною – володів знаннями з медицини, писав вірші, перекладав з івриту, латини, польської та французької. Детальніше про культурні та моральні цінності Марковича буде згадано нижче [3, 97]

Батьком Якова Марковича був Андрій Маркович, полковник лубенський (1714–1727), а пізніше – генеральний підскарбій (1729–1740), який отримав звання лубенського полковника за призначенням Петра I. Це сталося завдяки тому, що Андрій Маркович був на боці Скоропадського, а отже – на боці царя [1, 91] Однак, не лише батько був відомим представником родини Марковичів. Рідна тітка по батьковій лінії, Анастасія, стала дружиною Івана Скоропадського, а отже – гетьманшею. Сам же мемуарист був одружений двічі: вперше – з Оленою Полуботок, дочкою наказного гетьмана Павла Полуботка; вдруге – з Марією Лисенко. Відносно нащадків Якова Марковича варто сказати, що його онук, також Яків, був талановитим істориком, який видав у Петербурзі книгу «Записки о Малороссии, ее жителях и произведениях». Брат цього Марковича, Олександр, перший зайнявся щоденником діда. У 1859 р. він видав його у Москві, щоправда у дуже скороченому та цензурованому вигляді. Він пропустив такі важливі аспекти, як метеорологічні дані, а також висловлювання діда, які могли б не сподобатись російській владі [4, 380].

Друга спроба видати «Записки...» тривала упродовж 1893–1897 рр. на сторінках «Киевской старины» за редакцією О. Лазаревського. Остання ж публікація була здійснена у Львові у 1913 р. Археографічною комісією Наукового товариства ім. Шевченка за редакцією В. Модзалевського. Таким чином, опубліковані дані щоденника лише з 1716 по 1740 рр.

По собі Яків Маркович залишив кілька важливих для вчених різних напрямків джерел: листування з Феофаном Прокоповичем, свої проповіді, молитви, композиції на теми проповідей – «слів» Іоанна Златоуста та інших отців церкви, «Генеалогічні записки» [4, 381] У бібліотеці Марковича були рукописні літературні та історичні твори XVIII ст., з яких, у тому числі з літопису Грабянки, він робив списки [4, 380]. Найголовнішою пам'яткою при цьому є «Денні записки генерального підскарб'я Якова Марковича» (оригінальна назва від автора – «Домашній протокол») [5]

Маркович почав писати «Денні записки...» випадково: гетьман Павло Полуботок залишив по собі короткі записки, доведені до 1716 р., і зять спочатку просто продовжив ці записи [3, 96]. Надалі, з 1717 року, автор почав свій власний щоденник, куди скрупульозно записував день за днем події, які відбувались в полі його зору, упродовж 50 років –

з 1716 по 1767 рр. Навіть тоді, коли сам Маркович лежав хворим і не мав змоги поповнювати записи «Щоденника», він просив своїх знайомих писати від диктовку. Це можна визначити, читаючи оригінал рукопису, за зміною почерку. Яків Маркович помер у 1770 р., записи доведені ж до 1767 р. Причиною цього стала втрата автором зору за три роки до смерті [3, 99].

На сьогодні опубліковані лише чотири частини «Записок...» з десяти. Рукопис зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського. Збереглися 8 частин з 10. Де знаходяться ще дві частини (п'ята та шоста) – невідомо [6, 7]. Відтворити ті події можна лише частково, оскільки в ІР НБУВ є лише копія, зроблена В. Модзалевським. Однак вона сильно скорочена, адже в ній зафіксовані лише найважливіші факти.

В даній статті розглядається копія шостої книги, конкретно – дані за 1741 р. Оригінал рукопису не віднайдено. Обсяг книги – 164 аркуші. У колекції В. Модзалевського зберігається копія шостої книги обсягом у 110 аркушів. Оскільки саме на цій книзі припинилось видання щоденника у «Джерелах до історії України-Руси», є підстави вважати, що копія була зроблена саме Модзалевським або ж під його керівництвом, і що він мав намір продовжити видання рукопису.

Глухівщина у щоденнику Якова Марковича зустрічається досить часто, оскільки саме тут знаходилась більша частина його володінь. Найбільше часу автор проводить у Сварковому та Глухові. Натомість щодо інших населених пунктів наявна інформація стосується переважно господарських питань. Серед населених пунктів, що згадуються у щоденнику, можна знайти наступні: Сваркове, Береза, Полошки, передмістя Глухова Білополовка та, власне, сам Глухів. Так, із записів можна зробити висновок, що у Соснівці та Глухові робили найкраще пиво, яке йшло як на вживання, так і на продаж [5, арк. 7]. Натомість із Глухова та Сваркового Яків Маркович отримував жито [5, арк. 19]. Маркович цікавився станом своїх пасік, адже у «Денних записках...» можна знайти інформацію не лише про власне пасіки, а й навіть про кількість бджіл на них. Наприклад, 3 травня 1741 р. Маркович зазначає, що у нього з'явилась нова пасіка у Полошках [5, арк. 31]. Взагалі у даному джерелі можна знайти багато інформації щодо кількості зернових, свійської тварини тощо на окресленій території.

Переходячи до записів, що не стосуються господарства, варто зазначити, що у Глухові знаходилась Генеральна військова канцелярія, яку Яків Маркович регулярно відвідував, і в якій, серед іншого, знаходились слідчі комісії, що займались проблемними земельними питаннями. У 1741 р. розглядалися відповідні спірні питання Марковича.

Так, згадки про це можна знайти у записах від 2 вересня, коли автор перебував у слідчій комісії разом зі своїми знайомими [5, арк. 56]. Варто зазначити, що Яків Маркович бував у Генеральній канцелярії не лише через зазначені питання, а також був присутній при розгляді чужих справ [5, арк. 50].

У «Денних записках...» можна також знайти інформацію про високопосадовців, які у той час перебували у Глухові. Так 13 лютого 1741 р. у місті знаходився президент Комерц-колегії фон Мейден [5, арк. 10], 5 березня того ж року – київський генерал-губернатор Леонт'єв [5, арк. 16], а 18 квітня – генерал Джеймс Кейт [5, арк. 24]. Вони перебували у Глухові здебільшого проїздом, однак Яків Маркович фіксував навіть таку інформацію.

Слід зазначити, що Яків Маркович разом із партнером на прізвище Меєр у період між 1742–1744 рр. відкрив у Глухові аптеку, щоправда, коли саме – дізнатись неможливо, оскільки частина рукопису, що припадає на ці роки, втрачена. Однак, діяла вона успішно, про що свідчать записи щодо її фінансового стану.

Таким чином, можна зробити висновок, що недрукована частина «Денних записок...» Якова Марковича за 1741 р. містить для дослідників цінну інформацію з історії Глухівщини XVIII ст. щодо різних аспектів повсякденного життя.

Посилання

1. Струкевич О.К. Генеральний підскарбій Яків Маркович // «УІЖ». – 1997. – № 5. – С. 87–97.
2. Філософські твори: в трьох томах / Феофан Прокопович; ред. В.І. Шинкарук. – К.: Наукова думка, 1979-1981. – Т. 3. – 524 с.
3. Антонович В.Б. Лекції з джерелознавства. – Острог: Острозька академія, 2003. – 382 с.
4. Денні записки генерального підскарбія Якова Марковича // «Киевская старина». – 1891. – № 4. – С. 1–16.
5. ІР НБУВ, ф. XII, спр. 4.
6. Горобець В.Й. Лексика історично-мемуарної прози першої половини XVIII ст.: на матеріалі українських діаріюшів. – К.: Наукова думка, 1979. – 128 с.

Матяш Н.Ю. Данные о Глухове и Глуховщине XVIII ст. в непечатной части дневника Якова Марковича (1741 г.)

Представленное сообщение посвящено фрагменту текста «Дневных записок генерального подскарбия Якова Марковича» за 1741 год, а конкретно информации, относящейся к Глухову и Глуховщине. В данном источнике можно найти важные факты для исследователей разных направлений.

Ключевые слова: Яков Маркович, дневник, Глуховщина, Генеральная военная канцелярия, источник.

Matiash N.Yu. The data about Hlukhiv of XVIII cent. in unpublished fragment of the diary of Yakiv Markovych (1741 year)

A talk is devoted to the fragment of the "Daily notes by Yakiv Markovych" for the 1741 year, especially – the information about Hlukhiv. The object is to analyze the information of the diary. This source contains a lot of different information that could be helpful for different researchers. The purpose of the message is to provide interesting information about Hlukhiv.

Key words: Yakiv Markovych, diary, Hlukhiv, General military chancellery, source.

08.03.2015 p.